

Handleiding voor onderzoeksles

mijn

Inhoudsopgave

1	Inhoudsopgave	1
	Inleiding	2
	Leerlingenonderzoek	2
	Introductieles	3
	Literatuuronderzoek	3
	Onderzoek in de school	4
	Interviews	4
	De presentatie	6
	Afsluiting	6
	Bijlagen	7
	Achtergrondinformatie	7
	Werkvorm 1	10
	Werkvorm 2	10
	Tips voor de begeleiding	10
	Onderzoek in de school	11

Inleiding

2

Respect voor elkaar, ruimte voor diversiteit: op school en in de klas. Aan een veilig schoolklimaat werk je samen.

Mijn ID campagne is ontwikkeld voor leerlingen en docenten in het onderwijs en is bedoeld om leerlingen bekend te maken met de thema's identiteit, seksuele diversiteit en burgerschap.

(Peter boven is een toevoeging van mij, doel van de campagne; krachtig)

Mijn ID staat voor 'mijn identiteit' en kan worden opgevat als 'mijn idee'. Het kan ook gelezen worden als 'dat is ook mijn idee', ofwel: 'ik ben het er mee eens, ik onderschrijf het'. Maar ook: 'ik heb (of krijg) een idee!'

Mijn ID bouwt rondom het thema seksuele diversiteit een overzichtelijke campagne om leerlingen te leren verschillen in mensen te waarderen en respectvol met elkaar om te gaan. Leerlingen leren meer over elkaar, en over de verschillende aspecten van identiteiten en diversiteit. Je kunt een eigen identiteit voor een belangrijk deel kiezen, maar sommige identiteiten worden soms alleen maar door een bepaalde bril bekeken ("vieze homo"), of opgedrongen ("asociale Marokkanen"). Voor sommige delen van je identiteit schaam je jezelf misschien of je bent er juist trots op. Sommige identiteiten zijn zichtbaar (man, vrouw, blank, gekleurd), maar andere zijn nogal onzichtbaar (seksuele voorkeur, sommige handicaps, intelligentie). Identiteiten die normafwijkend zijn kunnen voor verwarring zorgen, zoals bij androgyn uitzijnde personen: is het een man of een vrouw? ("Waarom gedraag je jezelf zo verwijfd?"). Mensen willen graag zelf bepalen wat ze laten zien van hun identiteit. Maar in de dagelijkse praktijk is er niet altijd voldoende vrijheid om deze keuzes te maken vanwege vooroordelen, pesterijen of andere vormen van afkeuring.

Acceptatie van homoseksualiteit verloopt niet altijd vanzelfsprekend. **Mijn ID** verbindt het thema homoseksualiteit met de notie van burgerschap. Door deze thema's een vaste plaats in het lesprogramma te geven, krijgen leerlingen met verschillende achtergronden en tradities een gemeenschappelijk perspectief op de bijdrage die zelf kunnen leveren. Wanneer de acceptatie van homoseksualiteit het gewenste niveau heeft bereikt, gaan andere minderheden binnen een gemeenschap daar ook van profiteren.

Mijn ID biedt de school een handvat om een wenselijke omgang met elkaar te stimuleren. De nadruk ligt op 'met elkaar'; leerlingenparticipatie is een wezenlijk onderdeel van deze campagne. Vanuit de idee dat leerlingen zelf heel goed kunnen aangeven hoe ze een respectvolle omgeving kunnen creëren, is het belangrijk hen bij dit project te betrekken.

Leerlingenonderzoek

3

Belangrijk onderdeel van de **Mijn ID** campagne is een leerlingenonderzoek uitvoeren onder begeleiding van een docent of een (vrijwillige) medewerker van bijvoorbeeld het COC. Door leerlingen zelf te laten onderzoeken, wordt de zelfstandigheid en leervaardigheid van de leerling gestimuleerd. Ook leert de leerling kritisch te kijken naar de verschillende bronnen. De campagne bevordert het leren omgaan met elkaar, en specifiek over homoseksualiteit hoe daar mee om te gaan. Door leerlingenonderzoek wordt de nieuwsgierigheid geprikkeld, raakt het onbekende meer bekend en wordt er een basis gelegd voor dialoog en acceptatie.

Het onderzoek bestaat uit een aantal onderdelen:

- Introductieles
- Literatuuronderzoek:
aan de hand van artikelen, boeken en websites vergaren leerlingen informatie
- Onderzoek in de school
- Interviews
- Begeleiding van de leerlingen

Aanvullende informatie over deze onderdelen treft u aan in de bijlagen. Evenals een bijlage met verwijzingen naar bronnen die leerlingen kunnen raadplegen voor hun onderzoek.

Introductieles

4

Een introductieles maakt de leerlingen vertrouwd met het begrip identiteit en met de idee van verschillende identiteiten. Met behulp van deze les leren zij op een open manier, en dus met minder vooroordelen, naar identiteiten te kijken. Dat vormt een goede basis om aan het onderzoek te beginnen.

De les bestaat uit twee werkvormen. Werkvorm 1 duurt 25 minuten en werkvorm 2 duurt 45 minuten. Mocht er te weinig tijd zijn voor beide werkvormen, dan raden we aan om in ieder geval voor werkvorm 2 te kiezen.

Werkvorm 1: aan de hand van een internetprofiel gaan leerlingen aan de slag met het concept identiteit. Wat laat je zien van je identiteit? Wat vind je belangrijke onderdelen aan je identiteit? Zijn er onderdelen die je alleen aan een beperkte groep laat zien? De volledige lesbeschrijving treft u aan in "Bijlage werkvorm 1".

Werkvorm 2 gaat over groepsdruk. Wat is de rol van groepsdruk bij discriminatie in het algemeen en bij homoseksualiteit in het bijzonder? Uitgangspunt is identiteit, dus werkvorm 1 is een goede voorbereiding op deze tweede werkvorm.

De bijlage "Tips voor de begeleiding" geeft tips over hoe het onderwerp te bespreken in de klas, efficiënte gesprekstechnieken, en hoe docenten kunnen samenwerken om het thema breed uit te dragen in de school.

Literatuuronderzoek

5

In het literatuuronderzoek bestuderen leerlingen een aantal bronnen. Daarmee leren ze informatie via verschillende bronnen op te zoeken, deze informatie te vergelijken en tot een conclusie te komen. Belangrijk bij onderzoek is de onderzoeksvraag. Voorbeelden van makkelijke zoekvragen zijn:

- Noem vijf websites met informatie over discriminatie. Welke gronden van discriminatie worden er op deze websites genoemd (ras, geloof, seksuele voorkeur, leeftijd et cetera)?
- Hoeveel boeken over homoseksualiteit zijn er in de schoolmediatheek te vinden?

Wat moeilijkere zoekopdrachten zijn:

- Zoek drie artikelen die gaan over discriminatie op grond van identiteit
- Zoek vijf manieren om discriminatie tegen te gaan

En uitgebreidere opdrachten die meer vergen van de leerlingen zijn bijvoorbeeld:

- Welke werkwijzen zijn effectief tegen discriminatie op grond van sekse, ras, seksuele voorkeur, handicap, leeftijd? Kies één grond van discriminatie en noem minstens daarbij twee effectieve werkwijzen.
- In hoeverre hebben stereotypen over mannen- en vrouwenrollen invloed op de wijze waarop er in de westerse samenleving naar gebruiken in andere culturen en seksuele diversiteit wordt gekeken?

Leerlingen kunnen ook zelf zoekvragen formuleren. De docent beoordeelt in dat geval of de vragen niet te moeilijk zijn en passen binnen het programma en aansluiten bij de capaciteiten van de leerlingen. Zeker als leerlingen nog niet gewend om zelf onderzoek te doen, is het aan te bevelen om met een simpele vraag te beginnen. Probeer in de begeleiding de leerlingen te laten nadenken over waarom ze iets doen. Is het in het kader van het doen van de onderzoekopdracht of is het omdat ze zelf nieuwsgierig zijn en iets willen weten?

Onderzoek in de school

6

Het is voor leerlingen erg interessant te weten wat hun schoolgenoten vinden. Het is voor jongeren in deze leeftijdscategorie (12 tot 18 jaar) vaak belangrijk bij de groep te horen. Dat impliceert soms dat een mening in de ogen van anderen niet te afwijkend mag zijn. Hier ligt juist een mooi aanknopingspunt in het kader van de campagne **Mijn ID**. Extreme meningen van een soms wat luidruchtige minderheid –bijvoorbeeld over homoseksualiteit– worden vaker gehoord dan die van de zwijgende meerderheid. Als er bij leerlingen inzicht ontstaat over wat de zwijgende meerderheid nu eigenlijk vindt, wordt de positie van deze extreme meningen zwakker. Bij het van een waardeoordeel op grond van iemand sekse, blijkt dat de meerderheid (ook die van jongens) dit verschijnsel vervelend vindt, maar dat niet durft te zeggen omdat men geïntimideerd is door degenen die discrimineren. Of leerlingen zijn bang geen steun te krijgen als zij er wat van zeggen. Door een (anoniem) onderzoek te doen naar wat mensen denken over bepaalde zaken en de resultaten in percentages uit te drukken, ontstaat er een reëel beeld van de minder- en meerderheidsstandpunten en meningen in de school. Het is ook zinvol om het docententeam mee te nemen in het onderzoek. Zij maken immers ook onderdeel uit van de schoolpopulatie en hebben invloed op de sfeer in de school.

In de bijlage "Onderzoek in de school" staat een voorbeeld van een vragenlijst die de leerlingen bij hun onderzoek kunnen gebruiken. De lijst eindigt met drie vragen om bij de analyses te kunnen bekijken of vriendschap met homoseksuelen of het kennen van homoseksuelen een positievere houding ten opzicht van diversiteit oplevert. Aanpassingen van de vragenlijst zijn uiteraard mogelijk. Het is van belang leerlingen bij een eventuele aanpassing te betrekken en met elkaar te bepalen welke onderwerpen er in de vragenlijst aan de orde zouden moeten komen. Probeer in deze gesprekken ook duidelijk te krijgen wat taboes zijn. Zijn die taboes loverboys, (homo)seksualiteit, geweld en intimidatie of gaat het bij wijze van spreken over merken van schoeisel en kleding?

Interviews

Het afnemen van interviews is een onderzoeksmethode waarmee leerlingen dieper op de materie kunnen ingaan dan bij een enquête mogelijk is. Een prettige bijkomstigheid is dat de leerlingen contact maken met de geïnterviewde. Een enquête is anoniem, terwijl men bij een interview in gesprek gaat met een persoon. Zo krijgt men allerlei informatie – verbaal als non-verbaal – die niet te verkrijgen is via een enquête. De interviewvorm levert dus meer kwalitatieve informatie op.

Een meer persoonlijk interview is daarnaast ook een interessante vorm om kwalitatieve informatie te verzamelen. Het biedt een uitgelezen kans om kennis te maken met een bepaalde specifieke persoon – bijvoorbeeld iemand met een andere seksuele voorkeur – en hem of haar vragen te stellen vanuit de formele rol van interviewer. Vragen die leerlingen anders niet of amper durven te stellen, kunnen nu vanuit die positie beantwoord worden.

7

Een goede voorbereiding van de leerlingen is belangrijk. Met behulp van rollenspellen kunnen leerlingen vooraf ervaren hoe het is om geïnterviewd te worden. Deze ervaring is aanleiding om samen regels op te stellen voor het interview. Bovendien kunnen leerlingen oefenen met de vragenlijst en aangeven of ze de vragen begrijpen, of ze het serieuze vragen vinden en of de vragen niet te persoonlijk worden.

Een goed interview ontstaat niet vanzelf vanuit een goede vragenlijst. Geef de leerlingen daarom ook de volgende zaken mee voor de voorbereiding en uitvoering van het interview:

- Elk interview start met een goede introductie, waarin de interviewer aan de geïnterviewde de volgende dingen vertelt:
 - o doel en werkwijze van het interview
 - o de geïnterviewde hoeft geen antwoord te geven op vragen die hij of zij te persoonlijk vindt
 - o informatie over de manier waarop de terugrapportage vanuit het onderzoek plaatsvindt.
- Doelgroep:
 - o Wie gaan de leerlingen interviewen? Alleen mensen uit de school of ook van buiten de school? Mensen van een homobelangenorganisatie, een medewerker van een Meldpunt Discriminatie, of zomaar mensen op straat?
- Verslaglegging:
 - o Schrijft iemand tijdens het interview mee of nemen de leerlingen het gesprek op met een voice recorder?
 - o Hoe komen de leerlingen op basis van hun interviews tot conclusies? Wat zijn de belangrijke elementen in de conclusies? Door conclusies in overleg te trekken, voorkomt men dat ze gekleurd raken door de opvattingen van een enkeling.
- Eigen mening:
 - o Laat de leerlingen ook hun eigen mening opschrijven. Wat hebben zij van het interview opgestoken? Waar zijn zij het niet mee eens en waarmee wel? En belangrijker: waarom zijn ze het er wel of niet mee eens?
- Taakverdeling:
 - o Laat de leerlingen zorgen voor een heldere taakverdeling, zodat iedereen weet wat zijn/haar taak is, wanneer het af moet zijn en waar en wanneer ze terecht kunnen voor vragen.

In de bijlage "Tips voor interviews" meer informatie die de docent aan de leerlingen kan meegeven.

De presentatie

8

Als afronding van het project presenteren de leerlingen hun resultaten. Op deze manier kunnen zij de gevonden informatie in een breder kader met anderen delen. Zo wordt de discussie in de school gestimuleerd.

De presentatie kan in klassenverband plaatsvinden, zeker als groepen leerlingen verschillende onderdelen hebben uitgevoerd. Een andere optie is een presentatie in samenwerking met de leerlingenraad. Maar ook een ouderavond is een zinvol moment, zodat leerlingen hun werk ook met de ouders kunnen delen. Ouders vinden het leuk als hun eigen kind wat van zijn schoolwerk laat zien.

Mogelijke presentatievormen:

- De feiten en conclusies presenteren
- Een toneelstuk of scène spelen op grond van de bevindingen
- Een ideale situatie schetsen en daarbij uitdagingen/tips voor de school formuleren
- Aan de hand van stellingen een discussie met de groep voeren en vervolgens de daarbij behorende conclusies uit het onderzoek presenteren
- Eigen ideeën van de leerlingen uitvoeren.

Overweeg de mogelijkheid om aan het eind van de presentatie een discussie te voeren over de consequenties die de bevindingen van het onderzoek voor de school kunnen hebben. Als docenten en directie goed luisteren wat de leerlingen te melden hebben, kan dit heel verhelderend en verfrissend werken voor het schoolbeleid rond diversiteit.

Afsluiting

9

De grootte van het onderzoeksproject hangt af van de tijd en bereidwilligheid van het schoolteam. Omdat er verschillende elementen in de onderzoeksvorm zitten, is samenwerking tussen collega's aan te raden. Zo kan de docent wiskunde iets met statistiek doen en de docent Nederlands kan de leerlingen helpen met maken van bijvoorbeeld samenvattingen. Op deze manier wordt het onderzoek een breed door de school gedragen activiteit. Daarmee krijgt het project een stevige basis en zal de effectiviteit van **Mijn ID** toenemen.

Bijlagen

10

Achtergrondinformatie

In de mediatheek van de school kunnen de leerlingen op zoek gaan informatie.

Websites organisaties:

- www.edudivers.nl kenniscentrum voor onderwijs en seksuele diversiteit
- www.coc.nl Landelijke belangorganisaties voor homoseksuelen mannen en vrouwen)
- www.art1.nl (de landelijke vereniging ter voorkoming en bestrijding van discriminatie op alle gronden)
- www.rng.nl (kenniscentrum seksualiteit)
- www.allesovergay.nl (100 vragen over homoseksualiteit)
- www.vrolijk.nu (homoboekhandel)

Seksuele diversiteit en onderwijs:

- Gay & School: www.gayandschool.nl (portalsite van het APS)
- Dubbel Divers/ Different in more ways than one: www.diversity-in-europe.org/ (tips voor lessen en counseling) Europese campagne tegen discriminatie

Voor homo- en lesbische jongeren:

- Gay-Straight Alliances: <http://gaystraightalliance.coc.nl> (voor homo- én heterojongeren die hun school willen verbeteren)
- Expreszo: www.expreszo.nl (website homojongerenmagazine met chat)
- Young en Out: www.jongenout.nl (COC-netwerk van jongerengroepen voor minderjarigen)
- 18min: www.18min.eu (digitaal netwerk homojongeren, geïnitieerd door Stichting Vrienden van de Gaykrant)
- Homojongerenplatform: www.hojoplatform.nl (Nederlandse vereniging van lokale homojongerengroepen)
- Wel Jong Niet Hetero: www.weljongniethetero.be (Vlaamse vereniging van lokale homojongerengroepen)
- GayBoySupport: www.gayboysupport.nl (hulpverlening rond coming-out)
- Veilige Haven: www.veilige-haven.nl (opvangspreekuur voor allochtone jongeren in Amsterdam)
- I2 Rotterdam: www.i2rotterdam.nl (digitale huiskamer voor allochtone jongeren)

11

Transseksualiteit:

Transvisie: www.transvisie.nu (Centrum voor genderdiversiteit, verleent hulp aan transseksuele en transgender mensen én aan hun omgeving (partners, familie, ouders, brusjes, et cetera).

Voor homo's en lesbo's (algemene informatie):

- Gay Krant: www.gk.nl (tweewekelijks homo- en lesbisch magazine]
- Zijaanzij: www.zijaanzij.nl (lesbisch magazine)
- Femfusion: www.femfusion.nl (online community voor lesbische/biseksuele vrouwen)
- Biskwie: www.biskwie.com (website voor biseksuele vrouwen)
- Canal Pride: www.amsterdampride.nl (site van de jaarlijkse canal pride in Amsterdam)
- Squeeze: www.squeeze.nl (glossy voor homomannen)
- Webdossier homo-emancipatie in Nederlandse stukken uit het parlement: www.ikregeer.nl/zoek/dossier/27017

Geloof en homoseksualiteit:

- Respect2Love: www.respect2love.nl (over homoseksualiteit en etniciteit)
- Stichting Nafar: www.nafar.nl (opvang en ontmoeting voor jongeren uit de Maghreb, niet gericht op minderjarigen)
- Stichting Rainbow den Haag: www.rainbowdenhaag.nl (multiculturele ontmoetingsavonden)
- Secret Garden: www.stichtingsecretgarden.nl (groep die seksuele diversiteit in de moslimgemeenschap bespreekbaar wil maken, vooral gericht op activiteiten voor Arabische moslims in Amsterdam, niet gericht op minderjarigen)
- Turks homoloket: <http://homoloket.web-log.nl> (werkgroep die zich wil inzetten voor digitale hulpverlening aan Turkse homo/lesbische/biseksuele/transgender mensen en hun familie)
- Contrario: www.contrario.nl (opvang voor gereformeerde jongeren, niet gericht op minderjarigen)
- RefoAnders: www.refoanders.nl (opvang voor reformatorische jongeren; raadt onthouding aan, niet gericht op minderjarigen)
- Regenboogforum: www.regenboogforum.nl (meetingpoint en forum voor christelijke holebi-jongeren, niet gericht op minderjarigen)

- CHJC, Christelijk Homo Jongeren Contact: www.chjc.nl (zelforganisatie voor christelijke homoseksuelen, niet gericht op minderjarigen)
- LKP, Landelijk Koördinatie Punt Homoseksualiteit en Kerken: www.lkp-web.nl (Koepelorganisatie van zelfhulpgroepen en homo/lesbische vieringen)
- Movisie: www.homo-emancipatie.nl (tips voor gemeentebeleid)

Diversiteit en onderwijs:

- Stichting Vredeseducatie: www.vredeseducatie.nl
- Amnesty International - Handleiding scholenwerk: www.amnesty.nl/documenten/Infopunt/Infopunt Lokale groepen/Handleidingen/Handleiding scholenwerk.pdf
- Stichting Vluchteling: www.vluchteling.org

Veiligheid en onderwijs:

- Centrum School en Veiligheid: www.schoolenveiligheid.nl
- Project Preventie Seksuele Intimidatie: www.ppsi.nl/aps/PPSI
- Sociale competenties: www.socialecompetenties.nl/aps/sociale-competenties
- Pestweb: www.pestweb.nl
- Commissie Gelijke Behandeling: www.cgb.nl (vooral voor klachten over de werksituatie)

Werkvorm 1

NB voor de opmaak!
Deze werkvorm kan overgenomen worden uit Respect 2get=2give, "werkvorm 2", pag. 12, 13, 14 en bijlage op pag. 20. Let op: het nummer van de werkvorm moet nummer 1 worden.
http://www.edudivers.nl/doc/edudivers_materialen/Respect-2get=2give.pdf

Werkvorm 2

NB voor de opmaak!
Deze werkvorm kan overgenomen worden uit Respect 2get=2give, "werkvorm 2", pag. 15-18. Let op: het nummer van de werkvorm moet nummer 2 worden.
http://www.edudivers.nl/doc/edudivers_materialen/Respect-2get=2give.pdf

13

Werkvorm 2

Een profiel op internet

Thema: Identiteit en omgeving

Tijdsduur: 25 minuten

Nodig: papier en teken- en schrijfmateriaal, werkblad identiteitstoren (bijlage)

Doelen werkvorm 2

Kennis:

- De jongeren kunnen uitleggen dat je identiteit bestaat uit veel verschillende onderdelen.
- De jongeren kunnen uitleggen dat de omgeving sommige onderdelen soms belangrijker maakt dan ze voor jezelf zijn.
- De jongeren kunnen uitleggen dat veel onderdelen van je identiteit niet zo maar een kwestie van eigen keuze zijn. Sommige zijn aangeboren, andere heb je meegekregen van thuis.

Houding

- Jongeren zijn bereid met respect anderen vragen te stellen over onderdelen van iemands identiteit.

Verwachte reactie van leerlingen:

- Er komt waarschijnlijk een discussie op gang over grenzen aan het uiten van je identiteit. Sommige van die grenzen zijn afhankelijk van religie, afkomst, cultuur et cetera.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Aanmaken 'profiel', als vorm van identiteit		<p>Voor veel jongeren is internet een belangrijke plek om anderen te ontmoeten. Je kletst er met vrienden en vriendinnen, maar je doet er ook nieuwe contacten op. Om te laten zien wie je bent, kun je op allerlei sites een profiel aanmaken. De meeste mensen hebben wel een profiel op een of meer plekken op internet. Denk maar aan Hyves, Maroc.nl of Facebook.</p> <p>Als je contact maakt via internet, zoek je mensen die jou aanspreken: een meisje dat dezelfde hobby heeft, een jongen die van dezelfde muziek houdt. En misschien ook wel iemand om mee te daten, of zelfs om later mee te trouwen. Als je op zoek gaat naar contact, let je op bepaalde dingen als leeftijd, geslacht, hobby's en wat voor type persoon iemand is. Het profiel van iemand vertelt jou daar al heel veel over.</p> <p>Met je eigen profiel verleid je andere mensen om contact met jou te zoeken. Je laat zien wat je leuk vindt, waar je goed in bent, en je zoekt natuurlijk de mooiste foto's van jezelf uit. Met je profiel geef een stukje van je identiteit bloot. Het leuke is dat je alle vrijheid hebt om je eigen keuzes te maken. Op internet kun je kiezen wat je van je identiteit laat zien.</p> <p>Voor deze opdracht heb je het volgende nodig: Een internetprofiel van jezelf (heb je meerdere profielen? Kies er dan een uit).</p>
		Geef alle leerlingen een kopie van het werkblad 'identiteitstoren'.	Met dit profiel doe je het volgende: Schrijf van jouw profiel de vijf belangrijkste zaken op die iets met jouw identiteit te maken hebben. Wat zijn jouw persoonlijke kenmerken? Hoe sta je in het sociale leven? Wat is voor jou belangrijk in de omgang

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
		Laat de oefening doen zonder dat de leerlingen elkaars blad bekijken.	met anderen. Vervolgens maak je van deze vijf zaken een top 5. Wat volgens jou het belangrijkste is, komt op nummer 1. Nummer 5 is het minst belangrijk van jouw lijstje. Als je klaar bent hang je het lijstje (met je naam erbij) aan de muur.
0:07	Bekijken	Laat de jongeren bekijken wat er is ingevuld.	Bekijk alle papieren nu. Let goed op wat je opvalt!
0:12	Bespreken	Bespreek de resultaten. Let op: laat bij vraag 9 eerst zelf komen met voorbeelden waarvoor hen de grens ligt.	<p>Vragen voor de discussie:</p> <p>Nabespreking in de groep:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Was het moeilijk de volgorde van 1-5 te bepalen? 2 Waarom is dat moeilijk? 3 Wat valt op? (Bijvoorbeeld dat ze verschillend zijn. Of: er zit een homo in de klas!) 4 Waarom heb je een bepaalde eigenschap bovenaan gezet? 5 Waarom heb je een bepaalde eigenschap onderaan gezet? 6 Hoe zijn deze eigenschappen tot stand gekomen (is iets aangeleerd, een persoonlijke keuze, aangeboren?) 7 Als je naar het lijstje kijkt, tot welke groep behoort je dan? Geef eens een naam voor die groep? (voorbeelden: Nederlander, Marokkaan, moslim, hetero, jongere, allochtoon, rijk, modern, Europeaan, et cetera) 8 Kan iemand met een andere identiteit toch tot jouw groep behoren? 9 Kun je respect opbrengen voor iemand als een van de onderdelen van zijn of haar identiteit je niet aanstaat? 10 Waar ligt voor jou de grens? ('religieus', 'flierefluiter', 'levensgenieter', 'homo', 'grote versierder', 'idealist', 'carrierejager', 'jongensgek'?).

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:25			<p>Conclusies van het gesprek:</p> <p>Identiteit is opgebouwd uit verschillende facetten. Ieder mens kiest zijn of haar eigen identiteit. Maar ook de omgeving spreekt daarin een woordje mee: de mensen om je heen wijzen jou bepaalde eigenschappen toe, en geven jou een 'identiteit'. En soms legt je omgeving heel andere accenten dan je zelf zou doen. Op zich is dat niet goed of fout. In alle contacten die je met anderen hebt, zijn jouw identiteit en die van die anderen steeds in beweging. De ene keer zal een aspect van een identiteit meer op de voorgrond staan dan in een andere situatie. Een mens is dus nooit een aspect, en iemand identiteit is ook altijd meer dan alleen dat ene aspect. Iedereen is net zo kleurrijk als hij of zij zelf wil zijn. Je identiteit bestaat ook altijd uit verschillende aspecten.</p>

Werkvorm 2

Groepsdruk homoseksualiteit

Thema: homoseksualiteit

Tijdsduur: 45 minuten	Nodig: papier en teken- en schrijfmateriaal, werkblad identiteitstoren (bijlage)
<p>Doelen werkvorm 3</p> <p>Kennis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen kunnen uitleggen wat aspecten zijn van homoseksualiteit. - Leerlingen kunnen verschillen tussen verschillende gronden van discriminatie aangeven. - Jongeren kunnen vertellen hoe er bij hen op school over homoseksualiteit gepraat wordt. - Jongeren weten dat groepsdruk een rol speelt in discriminatie. <p>Houding:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jongeren zeggen bereid te zijn op te komen voor minderheden. - De jongeren hebben een positiever beeld van homoseksualiteit. <p>Vaardigheden</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jongeren zijn in staat (vermeende) groepsdruk te weerstaan (eventueel te oefenen met een wat 'veiliger' thema, bijvoorbeeld roken of drinken). - De jongeren zijn in staat medeleerlingen aan te spreken op (homo)discriminerend gedrag (bijvoorbeeld te oefenen met een rollenspel). - De jongeren zijn in staat een homoseksuele medeleerling te betrekken in de groepsprocessen (bijvoorbeeld te oefenen met een rollenspel). 	<p>Verwachte reactie van leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De klas komt tot de conclusie dat het slecht is een ander te discrimineren op basis van (voor)oordelen over bepaalde aspecten van iemands identiteit.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:00	Introductie	Maak de overgang van identiteit in brede zin naar homoseksuele oriëntatie.	<p>Kun je de diverse onderdelen van je identiteit tonen? Mag je laten zien dat je Marokkaan bent? Mag je laten merken dat je moslim of christen bent? Mag je ook laten zien dat je homo of lesbisch bent?</p> <p>Vragen voor de discussie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kennen jullie homo's (mannen en vrouwen) in je eigen omgeving? - Kun je homo's herkennen? Zo ja, waaraan dan? - Hoeveel procent van de Nederlandse bevolking is homo- of biseksueel? (Dit is naar schatting 8 procent.) - Hoeveel procent van de Nederlandse bevolking is afkomstig uit een niet westers land? (Dit is ongeveer 10 procent.) <p>Zoals jullie zien, is de groep homoseksuelen in Nederland bijna even groot als de groep mensen van niet-westerse afkomst. Wat is het belangrijkste verschil? De ene groep is duidelijk zichtbaar en de andere groep voor een groot gedeelte niet. Maakt dat eigenlijk wat uit?</p>
0:05	Keuze om het te vertellen	<p>Introduceer het verschil tussen 'gevoel' en 'ervoor uitkomen'.</p> <p>Probeer de leerlingen inzicht te geven in de bewuste keuzes die iemand met homoseksuele gevoelens moet maken.</p> <p>Gebruik eventueel het schema 'Verschillen en overeenkomsten' (aan eind van deze werkvormbeschrijving)</p>	<p>Is homoseksualiteit een keuze?</p> <p>Op zich niet, want je hebt homoseksuele gevoelens of niet. Net als veel mensen heteroseksuele gevoelens hebben, zonder daarvoor te 'kiezen'. Het is wel een persoonlijke keuze of en hoe je andere mensen iets laat merken van je gevoelens. Sommige mensen houden hun homoseksuele gevoelens strikt verborgen. Anderen vertellen het alleen hun beste vrienden. Weer anderen vinden het niets bijzonders en wat hen betreft mag iedereen het weten.</p> <p>Vragen voor de discussie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maakt het verschil of je als pakweg 15-jarige jongen of meisje homo bent of dat je een donkere huidskleur hebt? - Wat is dan het verschil?

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
			<ul style="list-style-type: none"> - Waarom zwijgen homoseksuele jongeren (bijvoorbeeld op school) over hun homogevoelens, terwijl andere leerlingen duidelijk hun heteroseksuele gevoelens laten zien? <p>Als er scheldwoorden als 'homo' of 'flikker' gebruikt worden, ook al zijn ze niet direct aan jou gericht, dan bedenk je wel twee keer om te vertellen dat je homo bent.</p>
0:15	Introductie casus	U bespreekt in de groep een aantal fictieve situaties, die bedoeld zijn om de leerlingen uiteindelijk te laten beseffen wat het effect van groepsdruk kan zijn. De oefening geeft ze inzicht in het feit dat je directe omgeving en eventuele groepsdruk mede bepalend kunnen zijn om wel of niet te vertellen of je homoseksuele gevoelens hebt.	<p>Introductie bespreking verzonnen situaties:</p> <p>Jongens hebben het onder elkaar altijd over de leuke meisjes. De meisjes hebben het met elkaar natuurlijk ook altijd over de jongens. Maar hebben jongens het onder elkaar er wel eens over dat ze een andere jongen leuk vinden? En hebben meisjes het er wel eens over dat ze een ander meisje leuk vinden? Zo nee, hoe komt dat, denk je?</p> <p>We gaan nu een oefening doen, waarin we verzonnen situaties bespreken. Wat zou jij doen in die situaties?</p>
0:17	Discussie casus	<p>Let er tijdens het klasgesprek op dat leerlingen niet naar specifieke personen gaan wijzen.</p> <p>Als leerlingen toch naar iemand wijzen, kunt u ingrijpen door te zeggen dat dit nou net het gedrag is waar je het met elkaar over hebt!</p>	<p>Stel dat je op iemand van jouw eigen geslacht valt, zou je dat dan ook durven te vertellen in de klas of groep? Waarom wel of niet?</p> <p>Stel: ik zit bij jou in de klas en vertel je dat ik homo ben. Wat zou jij dan doen?</p> <p>Wat zou je doen als iemand gepest wordt omdat hij of zij homoseksueel is?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wie zou haar helpen? - Waarom zou je zeker niet helpen? - Is het gek als je niet helpt of juist wel durft te helpen? <p>Stel: jij wilt een jongen of meisje helpen, maar anderen in jouw klas beginnen jou dan ook voor 'homo' uit te schelden.</p>

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
			<ul style="list-style-type: none"> - Wat is groepsdruk? - Bestaat groepsdruk bij jullie in de klas? - Hoe werkt groepsdruk? Waar zie je dat aan? - Kun je als klasgenoot alleen groepsdruk doorbreken? <p>Stel je voor dat iemand in je klas gepest wordt, en jij wilt er wat aan doen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heeft het zin om naar de mentor te stappen als iemand gepest wordt? - Kun je zelf ook iets doen? Bijvoorbeeld iets tegen de pestkop zeggen? - Mag je een pestkop voor paal zetten? <p>Slotvraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mag of kun je hier op school anders zijn? Wat is in jullie ogen 'anders zijn'?
0:35	Afronding	In de afronding komt u tot een samenvatting van de thema's die bij de eerdere werkvormen aan de orde zijn geweest: respect, discriminatie en identiteit.	<p>Vragen voor de discussie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op welke wijze kon je ook al weer respect verdienen of juist verliezen? - Welke mensen of groepen verdienen volgens jou geen respect en waarom niet? - Wijs je deze mensen of groepen af op hun gehele identiteit, of op een onderdeel daarvan? - Mag je eigenlijk discrimineren van de Nederlandse wet? <p>Aandachtspunten voor de nabespreking:</p> <p>We hebben het gehad over respect, vooroordelen, identiteiten en homoseksualiteit. Wat vinden jullie van de volgende conclusies?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Respect krijg je als je het geeft. 2 Als je weinig weet over iemand anders, heb je soms vooroordelen. Als je niet oppast, kun je iemand soms respectloos behandelen en zelfs discrimineren. 3 Iedereen is uniek, zelfs wanneer je tot een bepaalde groep behoort.

Tijd	Stap	Actie	Suggesties voor de bespreking
0:45			<ol style="list-style-type: none"> 4 Homogevoelens zijn maar een onderdeel van iemands identiteit, naast vele andere kenmerken. 5 Als je een bepaald aspect van iemands identiteit afkeurt, kun je nog wel respect opbrengen voor andere aspecten. Beperk een ander niet tot een aspect. Zo simpel zit je zelf immers ook niet in elkaar!

Tips voor de begeleiding

22

Hieronder volgen een aantal tips voor de begeleiding van leerlingen voor en tijdens het onderzoek:

Praten over homoseksualiteit

- Als leerlingen ervoor kiezen om een medewerker van een belangenorganisatie te interviewen, is het belangrijk dat de geïnterviewde met zelfvertrouwen kan praten over de (eigen) (homo/trans)seksualiteit of ervaringen met discriminatie.
- Een zelfverzekerde maar ook open houding is nodig voor een gelijkwaardige interviewrelatie tussen leerling en geïnterviewde.
- Bij interviews met medeleerlingen of andere 'willekeurige' kandidaten, moet de interviewer neutraal kunnen reageren wanneer een respondent een discriminerende opmerking maakt.
- Bereid leerlingen voor op vragen van andere scholieren die wellicht denken dat de interviewer zelf homo of lesbisch is.

Gesprekstechnieken

Het onderzoek met behulp van interviews is bij uitstek een gelegenheid om leerlingen vertrouwd te laten raken met verschillende gesprekstechnieken.

Vakdocenten

Betrek collega's bij bepaalde onderdelen van het onderzoek en vraag hen een bijdrage aan de leerlingbegeleiding te geven, bijvoorbeeld:

- Wiskunde: aandacht voor statistische onderzoeksmethoden
- Nederlands: rapporteren en samenvatten
- Drama: presenteren en non-verbale communicatie
- Engels: een internationaal onderzoek of tekst erbij betrekken
- Handvaardigheid of tekenen: posterpresentatie maken van het onderzoek

Onderzoek in de school

Vragenlijst

23

Leeftijd?

Geslacht V M Anders...

Omcirkel het cijfer dat het best past bij je eigen mening. Een antwoord is niet 'goed' of 'fout'. Je eigen mening is nooit goed of fout. Het gaat er hier om wat jij vindt.

	Helemaal mee oneens		Helemaal mee eens		
	1	2	3	4	5
1. Ik voel me veilig op school	1	2	3	4	5
2. Scholen moeten in hun onderwijs aandacht geven aan homoseksualiteit	1	2	3	4	5
3. Jongens met vrouwelijke trekjes vind ik vervelend	1	2	3	4	5
4. Ik vind het OK als mensen een andere leefstijl hebben dan hoe ik zelf leef	1	2	3	4	5
6. Ik zou het erg vinden om naar een homofeest te gaan	1	2	3	4	5
7. Ik hou er niet van als mensen over mij oordelen zonder dat ze mij kennen	1	2	3	4	5
8. Discriminatie komt volgens mij niet voor op mijn school	1	2	3	4	5
9. Ik vind dat twee vrouwen of mannen geen relatie kunnen hebben	1	2	3	4	5
10. Ik zou niet graag willen samenwerken met iemand die op een andere politieke partij zou stemmen	1	2	3	4	5
11. Ik zou niet graag willen samenwerken met iemand die lesbisch of homo is	1	2	3	4	5
12. Meisjes die zich gedragen als een jongen vind ik vervelend	1	2	3	4	5

24	13. Als je 'anders' bent vraag je erom gepest te worden	1	2	3	4	5
	14. Ik vind het leuk met verschillende mensen om te gaan	1	2	3	4	5
	15. Als mijn beste vriend of vriendin vertelt dat hij of zij homo of lesbisch is, blijven we vrienden	1	2	3	4	5
	16. Ik vind dat een gemengde vriendengroep leidt tot meer respect voor elkaar	1	2	3	4	5
	17. Een homoseksuele leraar/lerares voor de klas vind ik prima	1	2	3	4	5
	18. Ik kijk bij vriendschap naar HOE mensen zijn, niet WAT ze zijn	1	2	3	4	5
	19. Homo's en lesbische meiden moeten niet in het openbaar zoenen	1	2	3	4	5
	20. Ik kan alleen maar samenwerken met iemand van mijn eigen religie	1	2	3	4	5
	21. Iedereen mag zichzelf zijn	1	2	3	4	5
	22. Wie je ook bent, je verdient respect	1	2	3	4	5
	23. Mensen die 'anders' zijn houd ik liever op afstand	1	2	3	4	5
	24. Homoseksualiteit is OK, zolang ik er niet mee geconfronteerd word	1	2	3	4	5
	25. Les krijgen over homoseksualiteit lijkt me interessant	1	2	3	4	5

Open vragen

25	Ken je homo's of lesbische meiden/vrouwen?	Ja	-	Weet niet	-	Nee		
	Zo ja, hoe vaak spreek je hen?	Vaak	-	Soms	-	Weinig		
	Hoeveel van hen zijn goede vrienden van je?	0	-	1	-	2-3	-	4-6

Het is raadzaam om alle scores over te nemen op één formulier, zo ontstaat er een overzicht van de scores per vraag. Bijvoorbeeld vraag 1: $3 \times 1 + 2 \times 4 + 6 \times 5 =$ totaal 41 punten. Het gemiddelde is dan het totaal aantal punten gedeeld door het aantal respondenten. Hier: $41/11 = 3,72$.

Ook is het interessant om te weten hoe de score verdeeld is over de scoreschaal. Komt een gemiddelde score van 2,5 doordat er veel 1 en 5 zijn gescoord, of doordat de meesten met 2 of 3 beantwoord hebben? In het eerste geval zijn er twee extremen die duiden op grote verschillen in opvattingen. In het tweede geval is iedereen het ongeveer eens. Bij het uitwerken van de vragenlijst is het belangrijk goed op te letten bij de antwoorden. Er zijn vragen die positief zijn geformuleerd, andere vragen zijn negatief zijn geformuleerd. Als daar hoog gescoord geeft dit aan dat de respondenten niet erg tolerant zijn. Dit geldt bij de vragen nr. 3, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 23, 24.

Tips voor interviews

26

Om de interviews zo goed mogelijk te laten verlopen, geven we de leerlingen de volgende uitgangspunten en tips:

- Streef naar een open gesprek. Wees open in je mening en emoties, maar leg die niet aan een ander op.
- Streef naar een gelijkwaardige verhouding met je gesprekspartner.
- Probeer nieuwsgierig te zijn naar wat een ander beweegt en hoe iemand al dan niet bewust beslissingen neemt.
- Concentreer je in de gesprekken op positieve mogelijkheden. Probeer in de interviews niet 'te vissen' naar uitingen van discriminatie en schijntolerantie, om zo aan te tonen dat het voorkomt. Dat kun je in het verslag wel doen, als de gegevens daartoe aanleiding geven.
- Als de gesprekspartners vragen hebben, stimuleer dan liever dat ze zelf na het interview informatie gaan zoeken. Verwijs bijvoorbeeld naar folders of websites.
- Zorg in het interview voor een prettige balans tussen je rol als 'onderzoeker' en je rol als 'gesprekspartner'.

Een aantal praktische aanwijzingen voor het afnemen van het interview als onderzoeker:

- Introduceer jezelf zelf correct, bondig en aantrekkelijk (je hebt er zin in en dat straalt je uit).
- Tijdens het interview staat de vragenlijst centraal. Aan de hand van deze lijst geef je structuur aan het vraaggesprek. Je kunt er altijd op terugvallen als het gesprek stilvalt.
Het komt ongeloofwaardig over als je na één vraag de lijst terzijde legt en opeens een persoonlijk gesprek begint.
- Vul de vragenlijst zo compleet mogelijk in. Dat is belangrijk voor de verwerking van de gegevens, maar het staat ook slordig naar de geïnterviewde toe als hij/zij merkt dat je niet nauwkeurig bent in het noteren van de antwoorden.
- De antwoorden op gesloten vragen kun je gewoon aankruisen. Dus vraag bijvoorbeeld niet om uitleg als de antwoordcategorie alleen ja/nee is.
- Soms lopen geïnterviewden vooruit op vragenlijst, zonder dat zij dat kunnen weten. Ga waar mogelijk even flexibel mee, maar pas op dat je de draad niet kwijtraakt. Keer na enige tijd weer terug naar de lijst. Voor een goede uitwerking van de gegevens is dit van groot belang.
- Als je geen opnameapparatuur gebruikt: schrijf antwoorden bondig, maar wel duidelijk en leesbaar op. De antwoorden moeten kernachtig neergeschreven worden, want anders blijf je schrijven en haal je de vaart uit het gesprek.
- Neem een actieve houding aan. Leun niet gemakkelijk achterover als je de antwoorden noteert. Dat lijkt ongeïnteresseerd.
- Vraag om verduidelijking als je iets niet snapt.

27

- Geef duidelijk aan wat er met de gegevens gebeurt.
- Sluit het interview correct af. Bedank voor het interview en wens de geïnterviewde nog een prettige dag.

Ook voor de gesprekspartner zijn enkele suggesties te geven:

- Accepteer normen, waarden en meningen van de geïnterviewde.
- Wissel meningen, informatie en ervaringen uit.
- Laat nooit een welles/nietes discussie ontstaan.
- Ondersteun je gesprekspartner, of het nu een medeleerling, een docent of voor jou een vreemde is; benadruk wat hij/zij kán, niet wat hij/zij niet kan.

eduDivers

kenniscentrum
voor onderwijs en
seksuele diversiteit

www.edudivers.nl